

щества, практически это не достигается никогда. Остаются ненормированные поступки. В обществе происходят изменения, в результате которых люди начинают совершать поступки, еще не охваченные нормами. Люди нарушают установленные нормы. Многие нормы таковы, что допускают диапазон, в рамках которого возможен выбор, допускают различные истолкования и исключения. В свое время Г. Кельзен утверждал, что «всякое государство есть правовое государство». Исследователи считают, что тут имеет место скорее всего терминологическая неясность. Верно, что никакое большое объединение людей не может жить без определенных правил (норм) поведения граждан и что любое государство принуждает граждан к соблюдению этих правил. Но характер самих этих правил, способ их установления, действия государства в рамках этих правил отношение государства к ним различны в различных типах обществ. А с этой точки зрения позиция, согласно которой не всякое государство является правовым, а только такое, власть которого ограничена правом и осуществляется в рамках права, ближе к истине. Все это представляет только одну сторону проблемы. С другой стороны, всякая власть заботится о самосохранении и упрочении своего положения, о своих интересах как людей определенной категории, существующих и имеющих жизненные блага за счет исполнения функций власти. Это вполне естественно. Для удержания власти и ее воспроизводства нужно приводить общество к тому виду, что воспроизводила бы данная власть. Но тут есть одно отличие властителей от подвластных: власть по самой своей роли в обществе обязана заботиться о подвластных. Здесь действует объективный социальный закон: власть заботится о подвластных настолько, насколько это нужно для ее самосохранения и удовлетворения ее потребностей. Власть стремится использовать свое положение в собственных интересах максимально, а заботы о подвластных свести к минимуму. Конкретные величины на этот счет колеблются в определенных пределах, выход за которые угрожает не только подвластным, но и самой власти.

С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент

ГІДНІСТЬ ТА ЧЕСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЦІННІСНЕ ПІДҐРУНТЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Правове виховання спрямоване на формування правової культури. Його метою є суб'єкт права як носій дійсної правосвідомості. Поняття такого суб'єкта корелює з юридичним розумінням дієздатності, тобто природної здатності до діяльності, що має ціннісно орієнтований характер. У праві таким ціннісним орієнтиром є інший як рівний. Правосвідомість визначається таким ставленням до іншого, яке можна назвати «визнанням», що виражається

у спрямованості на іншого, причому інший розглядається як цінність незалежно від ступеня його особистісних чеснот, як цінність, що заслуговує на захист з боку права. Здатність до визнання є власне правовою здатністю.

Правосвідомість регулює потреби, позиції, відносини та поведінку людей у правовому полі. В основі правосвідомості лежить визнання людиною, яка є суб'єктом правового спілкування, своєї духовної гідності як поваги до себе та своєї автономії як здатності до самозобов'язування і відповідальності.

Гідність є особливим екзистенційним станом людини, що виражає її самооцінювання як особистості, самоповагу, особистісну цінність. Поняттям «гідність» визначається ставлення людини до самої себе і суспільства до неї як до визнаної цінності. Цим поняттям позначається сукупність уявлень про самоцінність особи, її соціальну рівність з іншими людьми, за допомогою яких визначають конкретну міру суспільної цінності людини. Уявлення про гідність виконують функцію регулятора людської поведінки: за будь-якої ситуації людина мусить поводитися так, аби не втратити свого «обличчя».

Честь – поняття моральної свідомості і категорія етики, що включає моменти усвідомлення індивідом свого суспільного значення та визнання цього значення з боку суспільства. Честь – визнання, яке оточуючі добровільно виражають людині як носієві втілених у ній та нею самою індивідуальних цінностей, те визнання та повага, яких, на її думку, вона має право вимагати від людей свого соціального кола. Честь – зовнішнє суспільне визнання вчинків людини, її заслуг, що виявляється в повазі, авторитеті, славі. Почуття честі, притаманне особистості, пов'язане з прагненням досягти високої оцінки з боку оточуючих.

Правове виховання має стати державним завданням, що спрямоване на створення режиму загальної поваги до гідності та честі громадянина, сприяє їхньому підвищенню, утвердженню в суспільстві таких уявлень про гідність та честь, які б були для кожного громадянина соціальним орієнтиром його громадянської поведінки. Правосвідомість, заснована на усвідомленні людиною своєї гідності, має стати внутрішнім стимулом її всебічного розвитку і найповнішої самореалізації, чинником відповідальності за історичну долю своєї Батьківщини, її ідеали та цінності.

Ставлення до честі та гідності людини є найважливішим показником морального і правового здоров'я суспільства. Утвердження поважного ставлення до особистості – обов'язок Української держави, що має створити соціально-економічні умови, які б забезпечували гідне життя і вільний розвиток людини, а також виключили б поплюження честі та приниження людської гідності.

У той же час розуміння сенсу честі та гідності у людей є різним. Часто густо виникають такі явища, як псевдочесність та квазігідність, що зазвичай пов'язані із корпоративною мораллю, яка відрізняється від загальноприйнятих норм та цінностей. Деформації уявлення про гідність можуть виникнути також внаслідок неадекватного самооцінювання людини. При завищеному самооці-

нюванні людина явно переоцінює свої чесноти, розвиваються претензійність, очікування та вимога до себе особливої поваги. Людина стає підозрілою, гордовитою, пихатою, усюди бачить приниження своєї гідності та честі. Якщо ж у людини низька самооцінка, виникають інші проблеми: невпевненість у собі, скромність, що може переходити в самоприниження, орієнтація на середній результат. Зазвичай такі люди не схильні захищати свою гідність, а навпаки, згідні терпіти знуцання. Тому, крім почуття гідності, в процесі правового виховання необхідно формувати й певні психологічні якості, такі як стійкість, упевненість, адекватність та емпатія, тобто здатність відчувати стан іншого, делікатне перебування в житті іншого. Одним з результатів особистісного зростання з цієї точки зору є формування у людини уявлень про власну ідентичність, що виникає в процесі взаємодії з іншими. Це відбувається насамперед тому, що людина усвідомлює власне «Я», тільки якщо дивиться на себе очима «Іншого». У цьому підході особистість предстає не тільки як така, що має параметри активності в реальній взаємодії, а й як така, що здатна до активності в духовній, моральній сфері. Людина формує свій внутрішній світ шляхом інтеріоризації форм і видів моральної, естетичної та громадянської діяльності.

Нині необхідно звернути увагу на наукову базу теорії виховання, оскільки існуючі навіть чудово розроблені виховні системи дають збої.

Досягти якісної позитивної зміни суспільства можна шляхом формування його громадянських інститутів на базі особистісного розвитку і засвоєння кожною людиною певних моральних якостей, базовою з яких є гідність людини.

В. А. Трофименко, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННОЇ ТА СУДОВОЇ СИСТЕМ: ЗАГАЛЬНІ РИСИ І ОСОБЛИВОСТІ

Зміст сучасної національної правової реформи значною мірою спрямовано на реформування і оновлення системи законодавства. Але цим напрямом не може бути розв'язано одну з провідних проблем суспільства – підвищення поваги і статусу працівників правоохоронних органів, органів прокуратури та суду. І проблема криється не тільки в нігілістичному ставленні громадян до цих органів. Інший її бік – рівень правової культури самих працівників наведених органів, який напряму залежить від системи правового виховання.

Навряд чи можна говорити про існування в нашій країні повноцінної системи правового виховання громадян взагалі та працівників правоохоронних органів зокрема. Деякі її елементи впроваджуються намаганнями різних громадських, правозахисних та інших організацій, але вони спрямовані на пересічних громадян. Спеціальних заходів, спрямованих на людей, що мають за-